

İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Din-Devlet İşleri Bağlamındaki Mülahazaları Üzerine Bir Deneme (*)

Lokman CERRAH (**)

Öz: İmam hatip liseleri, İmam Hatip Liseleri Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan birer devlet okuludurlar. Bu okullar aradan geçen 86 yıllık sürede pek çok evreden geçmiştir. Bu süreçte eğitim içeriği ve mezunlarının hakları pek çok değişikliğe uğramıştır. Fakat her şeye rağmen bu okullar varlıklarını halkın yoğun desteği ile bugüne kadar devam ettirmişlerdir.

Bu çalışma, bu okullarda okuyan öğrencilerin genel olarak din-devlet ilişkisi hakkındaki görüşlerini inceleme amaçındadır. Dinin devlet işlerine müdahalesi, din siyaset ilişkisi, Demokrasi- İslam ilişkisi ele alınan bazı alt başlıklar arasında yer almaktadır. Özellikle öğrencilerin bu konuda ki görüşleri üzerinde aile, okul, cinsiyet ve arkadaş seçiminin etkileri ele alınmaktadır. Nitekim Araştırmanın bulgularına neticesinde, İHL öğrencilerinin dinin toplum ve devlet ile yakından ilişki içerisinde olması gerektiği düşüncesinde oldukları görülmektedir. Özellikle sınıf seviyesi arttıkça bu görüşe katılım oranının artması okulun etkisini açık bir şekilde göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Din, İmam Hatip Lisesi, Devlet

An essay on the concerns of Religious Vocational High Schools's Students on Religion and State Affairs

Abstract: Religious Vocational High Schools (RHVS) are government schools of Ministry of Education. These schools had passed within so many phases during 86 years. In this process, content of education and graduates' rights had so many changes. During these phases,, these schools continued their entity till today with the intense support of public.

This study aims to analyse about religion-government relation views of students' who are currently studying in these schools. Religion's intervention towards government works, religion-politics relation, democracy-Islam relation are some of the topics that take place as subtitles. Especially the effect of family, school, sex and choosing of friends over students' views is being discussed. In fact, in the result of research's findings, it's seen that RVHS students' are in thinking of religion should be in close relation with society and government. Especially as the level of class is getting higher, the rate of these views show the importance of these schools clearly.

Keywords: Religion, Religious Vocational High School, Public State

*) Bu makale Yüksek Lisans tezinden çıkarılmıştır.

**) Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Oltu Beşeri ve Sosyal Bilimler Fakültesi (e-posta: lokmancerrah@atauni.edu.tr)

Makale Geliş Tarihi: 04.04.2016

Makale Kabul Tarihi: 10.10.2016

I. Giriş

İmam Hatip Liseleri yaklaşık olarak bir asırdır Türkiye gündemini meşgul etmektedir ve büyük bir ihtimalle meşgul etmeye de devam edecektir. Çünkü İmam hatip liseleri meselesi hiçbir zaman sadece bir eğitim meselesi olarak tartışılmamış, bununla beraber belki daha fazla siyasi bir mesele olarak tartışılmıştır. Bu tartışmalarda meseleye çoğu zaman katı ön yargılarla yaklaşmış, hem taraftarları ve hem de aleyhtarları tarafından fanatikçe övülmüş veya yerilmişlerdir. Özellikle aleyhtar olanlar olaya tamamen ideolojik açıdan yaklaşmışlar ve kendi kafalarında oluşturdukları ön yargılarını birazda niyet okuyuculuğu ile birleştirerek bu okullar üzerinde fikir beyan etmişlerdir.

Din-devlet ilişkileri Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu günden beri gündemi sürekli meşgul etmektedir. Bu meselenin tartışılması aslında üç temel anlayışın çatışması şeklinde olmaktadır; Birincisi; Din asla devlet kontrolü altına giremez. Hâlbuki şu anda devlet Diyanet İşleri Başkanlığı ve din eğitimi aracılığı ile din ve dini kurumları denetimi altında tutmakta ve hatta ona yön vermektedir. İkincisi, Devlet hiçbir dine veya mezhebe taraf olamaz. Hâlbuki şu anda devlet yine Diyanet İşleri Başkanlığı aracılığı ile hem dini anlamda ve hem de mezhepsel anlamda bir taraf tutmaktadır. Din olarak İslam'ı mezhep olarak ise Hanefi mezhebini diğerlerine karşı korumak ve kollamaktadır. Üçüncü anlayış ise; şu anda işleyen düzen doğrudur. Çünkü devlet asla dini dışlamamalı aksine onu kontrol altına almalıdır. Çünkü aksi takdirde din ve dini kurumlar kontrolsüz kalmış olacak ve bu da devlet aleyhine bir durum olacaktır. Çünkü böyle bir ortamda cemaatler dini kendi etkileri altına alacaklar ve bu yolla insanları kontrol edebileceklerdir. Bu üç anlayış sürekli birbiri ile mücadele etmekte ve süreci kendi anlayışlarına göre yönetmek istemektedirler.

Bu iki temel meselenin birbirleriyle ilişkisine gelince; imam hatip lisesi öğrencileri din-devlet ilişkisinin her iki tarafında da bulunmakta ve her ikisi hakkında da söyleyecek sözü olan az sayıdaki gruplardan bir tanesidir. Çünkü imam hatip lisesi öğrencileri hem devlet kademelerinde ve yönetiminde görev alma imkânına ve yeterliliğine sahipler hem de din adamı olarak dini alanda etkinlik yaratacak ve din adına söz söyleyebilecek imkân ve donanıma sahiptirler. Dolayısıyla bu insanların din-devlet ilişkilerine dair düşünce ve tutumlarının bilinmesi kanaatimizce önemlidir.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu gereğince medreselerin kapatılması ve sonrasında da tarikatların yasadışı ilan edilmesinin ardından, “İmam Hatip Mektepleri” din görevlisi yetiştirme amacıyla 1924 yılında açıldı. Başlangıçta; Laikliği kurucu ilke olarak benimseyen yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi ve idari yapılanmasıyla dindar vatandaşların toplumsal taleplerini uzlaştırmaya yönelik bir “Cumhuriyet Projesi” idi. 1980'ler sonrasında ise İHL'lerin bu kez “Türk-İslam sentezi” olarak zuhur eden siyasi mülâhazalar eksenindeki devlet politikası çerçevesinde niceliksel ve niteliksel olarak dönüşüm geçirdiği söylenebilir. 1990'lı yıllarda söz konusu eğitim kurumları “siyasal İslam'ın arka bahçesi” nitelemesiyle “tehdit unsuru olarak görülmeye başlandı.

Nihayet 28 Şubat 1997 sonrasında İHL'lerin varlığı salt "din görevlisi" ihtiyacına indirildi. (Bozan,2007:4)

Bu çalışma kendisine İHL öğrencileri örnekleminde din-devlet ilişkilerini problem edinmektedir. Çalışmanın amacı değişik yönleriyle tartışma konusun olan İHL öğrencilerin din ve devleti düşünce ve tutumların ortaya konmasıdır. Bu amacın gerçekleşmesi için İHL öğrencilerinin dinin devlete etkisi ve onu yönlendirmesi, dinin siyasete etkisi, İslam-demokrasi ilişkisi ve dinin yasaklayıcı unsurları özelinde gerçekleşen tartışmalarda benimsedikleri tutumların ortaya konmasına çalışılacaktır. Bu çalışmanın belirtilen çerçevesinin sosyolojik olarak analizi uzun yıllardır üzerinde tartışmalar yürütülen İHL kurumlarını daha yakından ve hatta bir içten bakışla anlaşılmasını sağlayacağı için önemlidir.

A. Veri ve Yöntem

Araştırmanın yöntemi ki aşamadan oluşmaktadır. Birincisi belgelerin toplanması ve sınıflandırılması kısmıyla nitel, ikincisi ise uygulama kısmında alandan anket yoluyla toplanan nicel verilerin değerlendirilmesi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Elde edilen veriler SPSS programı ile Ki-Kare analizine tabi tutulmuş ve anlamlı ilişkiler makalede kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma grubu 2009/2010 eğitim öğretim yılında Erzurum ili ve Pasinler ve İspir İlçeleri'nde ki 3 imam hatip lisesinden seçilen 400 kişi ile sınırlıdır. Bizim yaptığımız bu araştırmanın evreni olarak Erzurum ili ve ilçelerini, örneklem olarak ta Erzurum Yakutiye ilçesinde Erzurum Anadolu İmam Hatip Lisesi, Pasinler İmam Hatip Lisesi ve İspir İmam Hatip Lisesi olmak üzere 3 imam hatip lisesinden 400 öğrenciyi seçtik. Fakat bu çalışma sonucunda ortaya çıkacak sonuçlar bütün imam hatip liseleri öğrencileri için genellenemez.

II. Din ve Devlet ilişkileri

A. Batıda Din-Devlet İlişkileri

Din-devlet ilişkilerinin, tarihin her döneminde ve her kültür ve medeniyette ılımlı ve yumuşak olduğu söylenemez. Fakat özellikle Avrupa'da 1571 yılında Reform hareketleri ile başlayan ve 1639 Fransız ihtilali devam eden süreçte din-devlet ilişkileri açık bir çatışmaya dönüşmüş ve bu çatışma kilise ile bilim adamları çatışması şeklinde sembolleşmiştir. Bu çatışma sonucu oluşan yeni model özellikle yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti için önem arz etmektedir. Zira Türkiye Cumhuriyeti kuruluşu sırasında karar verici konumda olanlar yeni devlette din-devlet ilişkilerini Avrupa'da ki şekliyle - özellikle de Fransa'dan esinlenerek- alarak benimsemişler ve bu yaklaşımlarını yeni devletin anayasası ile kurumsallaştırarak resmi hale getirmişlerdir. Fransız İhtilali ile ilgili Atatürk'ün söylediği şu söz bu durumu ortaya koymaktadır "*Fransa İhtilali bütün Cihana hürriyet fikrini nefheylemiştir ve bu fikrin halen esas menbaı bulunmaktadır.*

Fakat o tarihten beri beşeriyet ilerlemiştir. Türk Demokrasisi Fransa ihtilalinin açtığı yolu takip etmiş, lakin has vasf-ı mümeyyizle inkişaf etmiştir.” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri 1997:120) Bu sebepten dolayı Batı’da din-devlet ilişkilerinin seyrine dönmek, bu ilişkilerin felsefi altyapısına ve sonuçlarına göz atmak gerekmektedir. Vergin (1994: 6) bu felsefi görüşleri dört eksenle şekillenmiş olarak değerlendirmekte ve bu dört eksen şöyle sıralamaktadır:

A-Calvin, Luther, Bousset gibi ilahiyatçı, aynı zamanda da papaz olan düşünürlerin öngördükleri tarz: Devletin dinden bağımsız bir varlığı yoktur. Devlet dinden neş’et eden ilkeler ve normlar uyarınca hayat bulan bir kurumdur. Din ve devlet organik bir bütündür.

B-Machavel, Hobbes, Montesquieu ve J.J.Rousseau gibi Batı siyaset biliminin ve devlet teorisinin önde gelen isimleri tarafından savunulan görüş: Bu görüşe göre siyaset, din üzerinde öncelik ve üstünlüğe sahiptir. Din, siyasete tabi olmalıdır.

C-Tocqueville ve bazı liberal demokrasi savunucularının görüşü: Dinde özgürlük esastır. Din, devlet gücünden ayrılmalıdır.

D-Pozitivist görüş: Auguste Comte’nin başını çektiği görüştür. Bu görüşe göre, artık bir tanrıya ihtiyaç yoktur. Modernleşme ile birlikte din devrini tamamlayacak ve ortadan kalkacaktır. Fakat her halükarda bir din ihtiyacının ortaya çıkacağı düşünüldüğü için “insanlık dini” adı verilen tanrısız bir din düşüncesi ortaya atılmış ve bu dine göre insan aklının üstünde aşkın bir güç kabul edilmemiştir.

Bu dört temel yaklaşım halen, hiç değilse analogik tarzda, güncel olarak az veya çok uygulanma olanağına sahiptir.(Barbier,1999:355)

Bu felsefi altyapı sonucunda uygulama da farklı modeller ortaya çıkmış ve uygulanmıştır. Bu modeller şu şekilde sıralanabilir (Fırlıklı, 1997: 581 vd).

1.Devlet’in ya bir devlet dinini benimseyerek onun dışındaki başka dinleri yasaklaması, Vatikan örneğinde olduğu gibi.

2.Bir devlet dini benimsemiş olmakla birlikte, onun yanında diğer bazı dinlerin tanınması veya devlet dini benimsememekle birlikte bazı dinlerin tanınması, İskandinav ülkeleri, İngiltere, İspanya gibi ülkeler örneğinde olduğu gibi.

3.Hiç bir dinin ne devlet dini olarak benimsemesi ne de tanınması, Fransa örneğinde olduğu gibi.

Bu sınıflamalar dikkatle değerlendirildiğinde Türkiye Cumhuriyeti’nin son şekli tercih ettiği görülecektir.

B. Cumhuriyet Döneminde Din-Devlet İlişkileri

Türkiye’de din-devlet ilişkileri tarihinin Başgil tarafından üç devre şeklinde değerlendirildiğini görüyoruz. (Başgil,1996:192 vd) Bu üç devre sırasıyla şunlardır:

1.Dine bağlı devlet sistemi: İmparatorluk devrinin sistemi olup, Yavuz Sultan Selim’in Halife unvanını almasıyla kemale ulaşmıştır.

2.Yarı dini devlet sistemi: 1839 Gülhane Hattı'nın ilanından 1924'de şimdiki Diyanet İşleri Reisliğinin kurulmasına kadar devam eden sistemdir.

3.Devlete bağlı din sistemi:1924'den beri içinde yaşadığımız sistemdir.

Türk tarihinin bu son aşamasını oluşturan 1924 sonrası din-devlet ilişkileri ve bu ilişkiye dair tartışmalar bu güne kadar "Laiklik" kavramı etrafında şekillenmiştir.

Türkiye'de eşitlik ilkesinin hayata geçirilmesi ve devletin vatandaşları ile ilişkilerinde din farkının ortadan kaldırılması işlevi yüklenen laiklik, 1937 yılında anayasaya girmiş ve sonraki süreçte, "laikçilik" olarak nitelen, 19. yüzyıl pozitivist anlayışına bağlı bir ideoloji haline getirilmiştir. (Kahraman, 2008: 57-79)

Laik anlayışı Türk toplumunun sosyal, siyasal ve kültürel hayatının her cephesinde geçerli kılmaya kararlı olan Cumhuriyet yönetiminin ilk uygulaması, "egemenliğin kayıtsız şartsız millette olması" ilkesine bağlı olarak, din örgütünün, devlet örgütü ve onun siyasal inisiyatifi üzerindeki vesayetini kaldırmak olmuştur. Önce Evkaf ve Şeriat Bakanlığı olarak adlandırılan dinsel örgüt ağı lağvedilmiştir. (Ergil,1989:8)

Laiklik kavramının ve ilkesinin TC Anayasasına girmesi belirli bazı aşamalardan sonra gerçekleşmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk anayasası olan 1921 **Teşkilat-ı Esasiye Kanunu** içerisinde laiklik ile ilgili hiçbir madde yer almamakta, 29 Ekim 1923 tarihinde Cumhuriyetin ilan edilmesiyle sonuçlanan anayasa değişikliklerinde ise 2. madde aynen şu şekilde yer almaktadır: "*Türkiye Devletinin dini, Din-i İslâm'dır. Resmî lisanı Türkçedir.*" * 1924 anayasasında da laiklik vurgusu yer almamakta, fakat daha sonra bu Anayasa üzerinde pek çok değişiklik yapılarak laikliğe aykırı maddeler değiştirilerek, kurucu iktidarın laiklik anlayışıyla örtüşen bir niteliğe kavuşturulmuştur.(Ertan, 2007: 411) 1937 tarihinde ise "Laiklik" kavram olarak anayasaya girmiştir.

Bu dönemde Laiklik ilkesi gereğince ve bu ilkenin yerleşmesi için bazı kanunlar çıkarılarak uygulamaya konulmuştur.**

Anayasa da ve kanunlarda yapılan bu değişiklikler Cumhuriyet döneminin din-devlet ilişkilerini belirleyen en önemli noktalar olmuştur. Aynı şekilde bu konu ile ilgili tartışmalar da aynı kanunlar etrafında devam edip gitmektedir. Din-Devlet ilişkileri ile ilgili tartışmalar da esas, laiklik kavramı olmakla beraber özeldede üç konu tartışılmaktadır. Bunlar; Kamusal alan ve Turban meselesi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın varlığı ve konumu ve son olarak da din eğitimi ve İmam Hatip Liseleri olarak ifade edilebilir.

C. Kamusal Alanda Turban meselesi

1967'de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki bir eylemle gündeme giren ve 1997'de Anayasa Mahkemesi kararıyla yasaklanan türban/başörtüsü meselesi 40 yıldan daha fazla bir süredir ülkenin en önemli gündem maddesi olmuştur (Toruk, 2011:485)

* Detaylı bilgi için bkz: <http://www.anayasa.gen.tr/1921tek.htm>

** Bu kanunlar ve detaylı bilgi için bkz: <http://www.atamer.sakarya.edu.tr/inkilaplar.htm>

“Türban” sorunu hem “laik” hem de “İslamcı” kesim tarafından bugüne kadar Türkiye’nin en önemli sorunları arasında görülmüştür. Laik kesimin iddiaları, geleneksel örtünme biçimlerinden ayrıştırılması gereken türbanın siyasal bir simge olduğu, konunun Türkiye’nin gündemine İslamcı partiler tarafından getirildiği, kadınların örtünmesinin Siyasal İslam’ın şeriat özelemleriyle örtüştüğü, tüm bu gelişmelerin sonucunda türban takan kadınların sayısında artış olduğu şeklinde özetlenebilir. Buna karşın İslamcı kesimin iddiaları, örtünmenin kişinin dini inancıyla ve/veya kimliğiyle bağlantılı olduğu, siyasal simge olarak kullanılmadığı, başı kapalı öğrencilerin üniversiteye devam edememelerinin bir hak ihlali oluşturduğu ve bu konunun çözümünün Türkiye’nin en önemli meseleleri arasında olduğudur. (Toprak-Çarkoğlu,2006: 213)

D. Diyanet İşleri Başkanlığı: Varlığı ve Konumu

Diyanet İşleri Başkanlığı; 1920 yılında Ankara’da kurulan Meclis Hükümetinde Meşihat, "Şer'îye ve Evkaf Vekâleti" adıyla "Bakanlık" olarak yer almış, 1924 'e kadar da bu statü aynen devam etmiştir. Din hizmetlerinin politikanın dışında ve üstünde tutulması gerçeğinden hareketle Başvekâlete bağlı Diyanet İşleri Reisliği, bugünkü adıyla Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuştur. Börekçizade Mehmet Rifat Efendi, 1 Nisan 1924 tarihinde Diyanet İşleri Reisliğine getirilmiştir.*

Diyanet İşleri Başkanlığının varlığı bu gün Türkiye’de Laiklik açısından tartışılmaktadır. Laiklik gereği bu kurumun kaldırılması gerektiği, çünkü laiklik ilkesine göre devletin hiçbir din veya mezhep taraftarı ve destekleyicisi olamayacağı, fakat Diyanet İşleri Başkanlığı ile devletin Sünni İslam inancına taraftar ve destek olduğu iddia edilmektedir †. Bu iddialara birçok örnekten bir tanesi Ahmet İnsel’in Radikal gazetesinde ki (30.01.2011) yazısıdır. İnsel bu yazısında “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın bugünkü konumu bu açıdan laik devlet ilkesine bütünüyle aykırıdır. Bunu çeşitli vesilelerle yıllardan beri dile getiriyoruz. İşin çarpıklığıyla ilgili olarak ve bu kez din açısından bir örnek verelim. İdarenin bütün tasarrufları idare mahkemelerinin denetim yetkisindedir. Bu çerçevede bir kamu kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı’nın tasarrufları da idare hukukunun yetki alanına girer. O zaman Diyanet’in örneğin nev zuhur bir Kutsal Doğum Haftası ihdas etmeye yetkili olmadığıyla ilgili bir şikâyetle bakmakla yükümlü olması gerekir idare mahkemelerinin. Bunu biraz daha ileri götürüp Diyanet’in İrşat Hizmetleri Müdürlüğü’nün veya Din Eğitimi Dairesi Başkanlığı’nın icraatlarının hepsinin idari yargı konusu olabileceği savunulabilir. Dini konuların idare mahkemelerinde tartışıldığı bir laik devletin ne anlama geldiğini tanımlamaya gerek yok.”

Fakat bu kurumun varlığını laiklik ilkesine aykırı bulanlar içerisinde bir grup ta bir başka açıdan bu kurumun varlığını devam ettirmesi fakat yeniden düzenlenmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu görüşe göre “.....kurumu kapatıp İslam dinini eskiden

* Bkz: <http://www.diyamet.gov.tr>

† Diyanet İşleri Başkanlığının kapatılması gerektiğini ileri sürenlerin iddiaları için bkz:

http://www.facebook.com/note.php?note_id=188041874546943&id=103672233019909

olduğu gibi cahil mahalle hocalarına, şeyhlere, şıhlara yeniden teslim etmek bu ülkenin sonu olur.”(Çekiç, 2012) Bu görüşten olarak yine Toktamış Ateş’e göre bu kurumun Laik devlet yapısı içerisinde özel bir işlevi vardır. Bugün Gazetesi’nde ki köşesinde Ateş’e göre “Diyamet İşleri Başkanlığı'nın işlevi; sadece din adamlarının özlük işlerini düzenlemek değildir. Bunun çok ötesinde bu başkanlık ve müftülükler kanalıyla; "devlet" din kurumundan devlete gelebilecek tehditlerin önünü almaktadır.” Bu, Başgil’in sınıflandırdığı sistemde 1924 sonrası “Devlete bağlı din sistemi” içinde düşünülecek bir kurumdur.

E. Din Eğitimi ve İmam Hatip Liseleri Meselesi

Türkiye’de eğitim sistemi içerisinde dinin yeri sürekli tartışma konusu olmuştur ve olmaya devam etmektedir. Bu tartışmaları iki açıdan değerlendirebiliriz. İlk olarak dinin ve dolayısıyla din eğitiminin önemli bir problem alanı olmasıdır. Diğer ise Türk insanının yaşadığı sekülerleşme sürecine rağmen dine verdiği önemin devam etmesidir (Kaymakcan,2006, s:22). Din eğitiminin laik sistem içerisinde geçirdiği evrelerin ve din eğitiminin konumu ile ilgili tartışmaların iyi bilinmesi ve tahlil edilmesi bugün için olduğu gibi gelecek için de önemlidir. Zira din eğitimi ve laiklik gibi toplumsal hassasiyetin üst noktada olduğu iki konuda tarihi gelişimin iyi ve doğru bir şekilde değerlendirilmesi bugün ve gelecekte atılacak adımların sağlam olması için mutlaka gereklidir.(Yürük, 2005:5)

Bu konu aslında iki ayrı başlık altında değerlendirilmektedir. Birincisi, zorunlu din derslerinin varlığı* ikincisi ise İmam Hatip Liselerinin varlığı ve buralarda okuyan öğrencilerin geleceği meselesidir. Biz burada ikincisi üzerinde duracağız. Bu bölüm, üzerinde araştırma yaptığımız konu için ayrıca önem arz ettiğinden dolayı biraz daha fazla detaylı olarak ele almamız gerekmektedir.

İmam - hatip liseleri, imamlık, hatiplik ve Kur'an kursu öğreticiliği gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesi ile görevli elemanları yetiştirmek üzere, Milli Eğitim Bakanlığınca açılan ortaöğretim sistemi içinde, hem mesleğe hem yükseköğrenime hazırlayıcı programlar uygulayan öğretim kurumlarıdır. Bu tanıma uygun şekilde İmam Hatip Liselerinde uygulanmakta olan programlar;

- 1.Mesleğe hazırlayıcı,
- 2.Yükseköğretime hazırlayıcı,

olmak üzere iki özellik arz etmektedir. Bu itibarla söz konusu okullarda uygulanmakta olan eğitim programları bu iki hususu da gerçekleştirecek şekilde düzenlenmiştir.(Bolay-Türküne,1995: 118). İşte araştırmanın bu bölümünde din eğitimi vermek ve yükseköğretime öğrenci hazırlamak amacıyla kurulmuş olan bu okulların

* İlgili kanun maddesi için; <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1113.html>

kuruldukları tarihten günümüze kadar varan zaman içerisinde geçirdiği tarihsel süreç ve değişimleri ele alınacaktır.

1913 yılında imam ve hatip yetiştirmek üzere kurulan ve daha sonra “Medresetu’l-Vaizin” ile birleştirilerek “Medresetu’l-İrşad” adını alan “Medresetu’l-Eimmeti ve’l-Hutaba” bu günkü İmam Hatip Liselerinin menşei olması bakımından önemlidir. (Ünsür, 2005: 30)

Türkiye Cumhuriyeti’nde din eğitimi Tevhid-i Tedrisat kanunu (3 Mart 1924) ile ilk olarak düzenlenmiş ve devlet denetiminde verilmeye başlanmıştır. Bu kanunun İmam hatip liselerini ilgilendiren asıl yönü ise dördüncü maddedir. Çünkü bu madde ile 1924 yılında toplam 29 adet İmam Hatip Mektebi açılmıştır. Fakat açılan bu mekteplerin sayısı yıldan yıla azalma göstermiş ve nihayet 1930 yılından itibaren tamamen kapatılmışlardır. İmam hatip mekteplerinin kapatılmasıyla birlikte öğrenci sıkıntısı ortaya çıkan İlahiyat Fakülteleri de kapatılmıştır. Bu okulların ayakta kalamamalarını ve kısa sürede tamamının kapatılmasını sebepleri olarak, müfredat yetersizliği, hoca eksikliği, halkın yönetimin uygulamalarına tepkisi (Ünsür, 2005: 30) ve bu okulların talebelerine istikbal gösterilmemiş olması sayılmaktadır. (Bolay-Türköne,1995: 134)

Böylece Türkiye Cumhuriyeti tarihinde din öğretimi açısından bir dönem kapanmıştır. Yaklaşık olarak 18 yıl süren ve din öğretiminde bir boşluk olarak değerlendirilebileceğimiz yeni bir dönem başlamıştır. Bu boşlukta 1948’e kadar din eğitimi ve öğretimi Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesindeki Kur’an Kursları tarafından verilmiştir. (Dündar, 2008: 15) Bu kurslar, sadece yüzüne Kur’an okuma ve hafızlık eğitimi vermekte idiler (Ünsür,2005:143). 1948 yılında 10 vilayet merkezinde, mevcut din adamlarına yeteri kadar kültür vermek ve onları günün anlayışına yaklaştırmak amacıyla Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Genel Müdürlüğü vasıtasıyla 10(on) ay süreli İmam-Hatip kursları açılması kararlaştırılmış (Ünsür,2005:150) ve bu kurslar 1949 yılında açılmıştır(Özcan, 2006: 26). İlk ikisi İstanbul ve Ankara’da, daha sonrada diğerleri 8 vilayette açılan bu kurslardan 1949 yılına kadar 50 kişi mezun oldu. (Dündar,2008: 15)

“İmam Hatip Okulları açılması zaruretine kaniyiz. Çünkü Türk Milletine hitap edecek olgun, kültürlü hatip ve imamların yetiştirilmesini arzu ediyoruz.” Cumhuriyet Gazetesinde yayınlanan (03.01.1951) bu sözler Demokrat Parti hükümetinin Milli EĞİTİM bakanı olan Tefvik İleri’ye aittir. Bu noktadan hareketle, önce ilkokula dayalı yedi yıllık İmam Hatip Okulları yedi vilayette açıldı. (Bolay-Türköne,1995:135) 1972 yılında ortaokula dayalı eğitim öğretim kurumları haline getirildi. (Bolay-Türköne,1995:136) İmam hatip Okulları 1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile birlikte “İmam Hatip Lisesi” adını almıştır. Bu kanunla birlikte İmam Hatip Okulu mezunları istedikleri yükseköğretime gitme hakkı kazanmışlardır. Ancak bu kazanımlar yanında İmam hatip Okullarını birinci devresinin kapatılması hem öğrenci sayısını hızla düşürmüştü, hem de Diyanet İşleri Başkanlığı’nın ihtiyacı olan meslek elemanlarının yetersiz yetişmesine neden olmuştur (Bolay –Türköne,1995: 136). 26 Ocak 1974 tarihinde kurulan CHP-MSP koalisyon hükümeti zamanında İHL, yeniden ilkokula dayalı hale getirildi ve süresi yedi yıla çıkarıldı. Yaklaşık 10 aylık hükümet döneminde 29 yeni İHL açıldı. 1985–1986 öğretim yılından itibaren ise “yurt dışı işçi

çocuklarının eğitime katkı sağlamak” amacıyla (Dündar,2008: 18) Anadolu İHL açılmıştır.

28 Şubat 1997 tarihli MGK toplantısı ile ülkemizde en büyük değişikliğin yaşandığı alan eğitim alanı olmuştur. 16.08.1997 tarihinde TBMM’ce kabul edilen 4306 sayılı kanunla sekiz yıllık kesintisiz eğitime geçilmiş ve diğer ortaokullar ile beraber İmam Hatip Liselerinin de orta bölümleri kapatılmıştır. Bu düzenleme İHL’lerinin de içinde bulunduğu bütün meslek lisesi kategorisindeki okulları olumsuz etkilemiştir. Ayrıca İHL’ler Bir yılı hazırlık üç yılı normal eğitim olmak üzere dört yıllık liseler haline dönüştürüldü. (Dündar, 2008: 18)

1999 tarihinde bu kez YÖK tarafından Mesleki ve Teknik Ortaöğretim Kurumları mezunlarına 1993 yılında tanınan yükseköğrenime geçişte “eşitlik” statüsü ortadan kaldırılmıştır. (ÜNSÜR, 2005:233) Bu gün ise gelinen noktada bu kısıtlama ve sınırlamalar YÖK tarafından kaldırılmış ve İHL’lerin de içerisinde bulunduğu Meslek Liseleri ile diğer ortaöğretim kurumları üniversiteye giriş sınavında eşit haklara sahip olmuşlardır. İHL’ler de 2010–2011 Eğitim Öğretim Yılı itibariyle 493 okul ve 8671 derslikte, 112608’i erkek ve 123031’i kız olmak üzere toplam 235639 öğrenci okumakta ve 12909 öğretmen görev yapmaktadır.(Milli Eğiti İstatistikleri Örgün Eğitim 2010–2011: 91)

III. Bulgular ve Değerlendirme

Araştırma kapsamında öğrencilere yirmi tane bağımsız değişken verilmiş olup bu bağımsız değişkenler din-devlet ilişkilerine dair yedi bağımlı değişken ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme SPSS analiz programı ile yapılmış olup makaleye sadece aralarında anlamlı ilişki olanlar alınmıştır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Nitelikleri

Bağımsız Değişkenler	Okul						
		Pasinler İHL		Yakutiye AİHL		İspir İHL	
		N	%	N	%	N	%
Cinsiyet	Erkek	64	27,2	130	55,3	41	17,4
	Kız	36	21,8	100	60,6	29	17,6
	Toplam	100	25,00	230	57,5	70	12,5

Araştırmamıza katılan öğrencilerin okullara göre dağılımına baktığımızda katılımcıların %25 ‘i İmam Hatip Lisesi, %57,5’i Yakutiye Anadolu İmam Hatip Lisesi ve %12,5’i de İspir İmam Hatip Lisesi’nde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır. Bu okullar mevcut öğrenci sayılarına göre karşılaştırıldığında en kalabalık olan okul Erzurum A.İ.H.Lisesi sonra Pasinler A.İ.H.Lisesi en az öğrencisi olan ise İspir İ.H.Lisesi’dir. Dolayısıyla seçilen öğrenci sayıları bu durumu yansıtmaktadır.

A. Dinin Devlet Yönetiminde Etkinlik Kazanması

1.1. Bağımsız değişken olarak sınıf farklılaşması ile “Toplumun daha iyi bir düzene ulaşması için dinin eskiden olduğu gibi devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını isterim” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=25,842$ $P<,000$).

Din Devlet ilişkileri bağlamında öğrencilerin ne düşündüklerini ortaya koymayı amaçlayan bu soruya verilen cevaplara baktığımızda; katılım oranının %53,5, katılmama oranının %20,5 ve kararsız oranının ise %26 olduğunu görüyoruz. Öğrencilerin yarısından biraz fazlasının dinin devlet yönetiminde etkisinin artması gerektiğini düşünmesi önemli bir sonuçtur.

Sınıflar açısından cevaplar değerlendirildiğinde en yüksek katılımın %87,2 son sınıflarda ise olduğu görülüyor. Katılmayanların oranı ise dokuzuncu sınıflarda %23,2 ile en yüksek çıkarken Kararsızların oranı ise on birinci sınıflarda %38,9 ile en yüksek seviyeye ulaşmaktadır. Burada dikkat çeken nokta son sınıflarda katılım oranının oldukça yüksek bir orana ulaşmış olmasıdır. Bunun sebebi olarak öğrencilerin dört yıl boyunca aldıkları din eğitiminin etkisi altında kalmaları, toplumdaki problemlerin polisiye yöntemlerle çözümediğinin ve hatta artarak devam ettiğinin farkına varmaları gösterilebilir.

1.2. Bağımsız değişken olarak öğrenci kararlarında aile baskınlığı ile “Toplumun daha iyi bir düzene ulaşması için dinin eskiden olduğu gibi devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını isterim.” Sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=10,086$ $P<,039$) Bu soruya aile baskısı olduğunu söyleyenlere göre olmadığını söyleyenlerin katılım oranı daha yüksek çıkmaktadır (%58,2).

1.3. Bağımsız değişken olarak dini bilgilerinin oluşumuna ailenin etkisi ile “Toplumun daha iyi bir düzene ulaşması için dinin eskiden olduğu gibi devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını isterim.” yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=18,750$ $P<,016$). Katılımın en yüksek olduğu grup olarak aile etkisinin az olduğu grup görünüyor (%63,6) Bu veriyi kararlarda aile baskısı sonuçları ile birlikte değerlendirdiğimizde aile baskısı ve etkisi azaldıkça dinin etkinliğini onaylama noktasında bir artış olduğu görünüyor. Bu sonuç kanaatimizce önemlidir.

1.4. Bağımsız değişkenlerden dini kuralların tutum ve davranışlara etkisi ile “Toplumun daha iyi bir düzene ulaşması için dinin eskiden olduğu gibi devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını isterim.” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=9,952$ $P<,041$).

Burada bir nokta dikkat çekmektedir. Dini kuralların yaşantılarını etkilediğini söyleyenlerden ancak yarısı dinin devlet düzeninde etkin olmasını isterken, dini kuralların yaşantılarını etkilemediğini söyleyenlerden %37,5’inin dinin devlet düzeninde etkin olmasını istemeleridir.

1.5. Bağımsız değişkenlerden dini bilgilerin edinilmesine etki eden faktörler ile “Toplumun daha iyi bir düzene ulaşması için dinin eskiden olduğu gibi devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını isterim.” yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=48,604$ $P<,017$).

Okul, aile ve ibadet yeri gibi kurumsal yerlerden dini bilgilerini aldıklarını söyleyenlerin katılım oranı %53 civarında iken; çevre ve çeşitli dini kitaplar gibi her türlü etkiye açık yerlerden dini bilgilerini aldıklarını söyleyenlerde katılım oranı sırasıyla %22 ve %35'lere düşmektedir. Arkadaşlarından dini bilgilerini aldıklarını söyleyenlerde ise daha ilginç bir sonuç çıkmakta ve katılım oranı %100 olmaktadır.

1.6. Bağımsız değişkenlerden Arkadaş seçiminizde dinin rolü ile “Toplumun daha iyi bir düzene ulaşması için dinin eskiden olduğu gibi devlet yönetiminde etkinlik kazanmasını isterim.” Sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=7,912-P<,019$). Arkadaş seçimlerinde dini dikkate almayanlarda bile katılım oranının %43 çıkması dikkat çekicidir.

B. Dinin Devlet ve Siyaset Düzenini Yönlendirmesi

2.1. Bağımsız değişkenlerden cinsiyet farklılaşması ile “Dinin devlet ve siyaset düzenini yönlendirmesini zararlı buluyorum” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır($X^2=7,740 P<,021$). Burada dikkat çeken birinci nokta kız öğrencilerde ki kararsızlık oranının (%33,3) erkek öğrencilere (24,7) göre daha yüksek çıkmasıdır. Kız öğrencilerin ayrıca katılma oranı düşük (%20) iken katılmama oranı erkek öğrencilere göre yüksektir (%45,5). Bunun nedeni olarak özellikle İmam Hatip Liselerine gönderilen kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha çok okuyan, düşünen ve sorgulayan bir yapıya sahip olmaları gösterilebilir.

2.2. Bağımsız değişkenlerden sınıf farklılaşması ile “Dinin devlet ve siyaset düzenini yönlendirmesini zararlı buluyorum” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=21,992 P<,001$). Bu verilerde dikkati çeken nokta dinin devlet ve siyaset düzenini yönlendirmesini zararlı bulmayanların oranının düzenli olarak artması ve bununla paralel olarak kararsızların oranının da düşmesidir. Nitekim son sınıflarda katılmama oranı %66,7'ye çıkarken kararsızların oranı %10,3'e düşmüştür. Bu oranlar dokuzuncu sınıflarda sırasıyla %38,2 ve %30,5'tir Burada akla gelen sebepler öğrencilerin sınıf seviyesi yükseldikçe aldıkları dini eğitimin etkisiyle din hakkında ki düşüncelerinin olumluya doğru yöneldiği bununla beraber kafa karışıklığının gittikçe azaldığıdır.

C. Din-Siyaset İlişkisi

3.1. Bağımsız değişkenlerden baba iş durumu farklılaşması ile “Seçim zamanların da herhangi bir partiye oy verirken, oy verdiğim partinin dine önem vermesine dikkat ederim” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($X^2=27,408-P<,017$). En düşük katılım oranı (%69,5) babası memur olanlarda gerçekleşirken en yüksek katılım oranı (%80,2) babası esnaf olanlarda gerçekleşmektedir. Genel oranlar ise; katılıyorum diyenler %71,7, katılmıyorum diyenler %12,8 ve kararsızım diyenlerde %15,5 şeklindedir.

3.2 Bağımsız değişkenlerden dini inançların oluşumuna ailenin etkisi ile “Seçim zamanların da herhangi bir partiye oy verirken, oy verdiğim partinin dine önem vermesine dikkat ederim” yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=17,133$ - $P<,029$). Ailenin etkisi için “çok fazla” diyenlerin %73,8’i katılıyorum derken “hiç” diyenlerin %62,5’i katılıyorum cevabını vermektedirler. Burada ailenin, siyasi düşüncede din faktörünün etkisinin artmasında %15 daha fazla etkili olduğu görülüyor. Genel oranlar ise katılıyorum diyenler %71,1, katılmıyorum diyenler %13 ve kararsızım diyenler de %15,9’dur.

3.3. Bağımsız değişkenlerde arkadaş seçiminde dinin rolü ile “Seçim zamanların da herhangi bir partiye oy verirken, oy verdiğim partinin dine önem vermesine dikkat ederim.” yargısı arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=9,556$ - $P<,008$). “Evet” cevabını verenlerin %75,3’ü katılıyorum derken. “Hayır” cevabını verenlerin %60’ı katılıyorum cevabını vermişlerdir. Genel olarak ise öğrencilerin %70,7’si katılıyorum, %13,5’i katılmıyorum ve %15,8’i de kararsızım cevabını vermişlerdir.

3.4. Bağımsız değişkenlerden okul farklılaşması ile “Müslüman bir ülkenin siyasetçilerinden İslam inancına göre yaşamalarını beklemenin gerektiğini düşünüyorum” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır ($X^2=9,526$ $P<,049$). Veriler dikkatle incelendiğinde İspir İHL’de okuyan öğrencilerin verdiği “katılıyorum” oranının yüksekliği (%80) ve “kararsızım” oranının düşüklüğü (%12,9) göze çarpmaktadır. Diğer okullarda katılım oranı %65’lerde ve kararsızların oranı da %28’lerdedir. Bu farklılığın sebebi olarak ise İspir İlçesi’nin konumu ve il merkezine olan uzaklığı gösterilebilir. Çünkü İspir, Erzurum Merkezine oldukça uzak ve ulaşımı zor bir ilçedir. Dolayısıyla şehrin kültürel ve sosyal ortamından etkilenme oranı daha azdır. Öğrenciler de daha çok aile içerisinde ve arkadaş çevresinde konuşup tartışma imkânına sahipler. Dolayısıyla farklı görüşlerle karşılaşma imkânları pek yoktur.

3.5. Ailede dini konularda düşünce bazında etkin kişi bağımsız değişkeni ile “*Müslüman bir ülkenin siyasetçilerinden İslam inancına göre yaşamalarını beklemenin gerektiğini düşünüyorum*” Sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=39,624$ $P<,002$). Bu yargıya katılımın en yüksek (%73,9) olduğu grup “Aile üyeleri ortak karar verirler” diyenler, en düşük katılım (%33,3) ise “Kardeşlerim” diyenlerdir. Ayrıca dini konularda fikir ayrılıklarında kendi fikrini tercih edenlerin katılım oranı da %58,2 çıkmıştır.

3.6. Dini inançların oluşumunda Meslek Dersleri ve öğretmenlerinin etkisi bağımsız değişkeni ile “Müslüman bir ülkenin siyasetçilerinden İslam inancına göre yaşamalarını beklemenin gerektiğini düşünüyorum” yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=29,521$ $P<,001$). Meslek Dersleri ve öğretmenleri etkisi için “çok fazla” diyenlere göre “az” cevabını verenlerin katılım oranının daha yüksek olması dikkat çekicidir. Arada %5 gibi bir fark ortaya çıkmaktadır.

3.7. Dini kuralların tutum ve davranışlara etkisi bağımsız değişkeni ile “Müslüman bir ülkenin siyasetçilerinden İslam inancına göre yaşamalarını beklemenin gerektiğini düşünüyorum” Sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=9,546$

$P<,049$) . “Evet” cevabını verenlerin %71,1’i katılıyorum,“Hayır” cevabını verenlerin ise %53,1’i katılıyorum cevabını vermişlerdir. Burada dinin hayatlarına etkisini kabul edenlerde katılım oranının yaklaşık %20 daha fazla çıktığı görülüyor. Ayrıca dinin hayatlarına etkisini kabul etmeyenlerde kararsız oranının oldukça yüksek (%35,9) çıktığı görülüyor.

3.8. Arkadaş seçiminde dinin rolü bağımsız değişkeni ile “Müslüman bir ülkenin siyasetçilerinden İslam inancına göre yaşamalarını beklemenin gerektiğini düşünüyor.” Sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=13,124 P<,001$). Arkadaş seçiminde dinin rolü olduğunu söyleyenlerde katılım oranı %71,7 ile diğerlerinin katılımına göre %20 daha fazla çıkmaktadır.

D. Devletin İçki, Kumar Gibi Alışkanlıkları Yasaklaması

4.1.Bağımsız değişkenlerden cinsiyet farklılaşması ile “Devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isterim” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=11,804 P<,003$) Verileri oransal olarak ele aldığımızda erkek öğrencilerin %83,4’ü katılıyorum cevabını verirken, kız öğrencilerin %94,3’ü katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Yine kız öğrencilerde kararsız olanların oranı %1’lerdedir.Ayrıca bu soruya verilen “katılıyorum” cevabının oranının diğer sorulara göre çok yüksek çıktığı görülüyor. Bu durum da bize öğrencilerin içki ve kumar gibi kötü alışkanlıkları sadece dini açıdan değil aynı zamanda ahlaki ve belki de ailevi açılardan ele aldıklarını gösteriyor. Özellikle kız öğrencilerde bu oranın daha yüksek çıkması bu kanaatimizi doğrular niteliktedir. Çünkü bahsedilen kötü alışkanlıklardan en fazla zarar görenler genelde daha zayıf durumda ki kadınlar olmuştur.

4.2.Bağımsız değişkenlerden baba iş durumu ile “Devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isterim” sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı ve zayıf düzeyde bir ilişki vardır($X^2=27,224 P<,018$).En düşük katılımın(%86,2) ve en yüksek “katılmıyorum” oranının (%10,3) babası emekli olanlarda çıktığı görülüyor. Bu sonuçlarda emekli olan kişilerin yaşları itibariyle içki, kumar gibi kötü alışkanlıklardan uzak durmaları ve dolayısıyla ailelerinin bu konuda birebir fazla sıkıntı yaşamamaları gösterilebilir.

4.3. Dini inançlarının oluşumunda dini cemaatlerin etkisi bağımsız değişkeni ile “Devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isterim” yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=21,109 P<,049$). Dini cemaatlerin bu konudaki görüşlerde pek etkisinin olmadığı görülüyor. Çünkü dini cemaatlerin dini inançlarına etkisini kabul edenlerde de kabul etmeyenlerde de devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isteyenlerin oranları yaklaşık %88’ler seviyesindedir.

4.4.Bağımsız değişkenlerden İmam hatip Lisesini seçmede etkin faktörler ile “Devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isterim” yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=45,168 P<,0219$). Devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isteyenlerin oranının en düşük çıktığı (%71,4) grup

arkadaşlarının etkisiyle bu okullarda okumayı seçenler olurken en yüksek çıktığı (%100) grup ise annelerinin etkisiyle bu okulları seçenler olmuştur. Annenin etkisinin babaya göre daha fazla çıkması da dikkat çekicidir.

4.5. Bağımsız değişkenlerden Dini inançların oluşumunda Camii ve Kur'an Kursu etkisi ile "Devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isterim" yargısına katılım arasında anlamlı bir ilişki vardır ($X^2=40,211$ $P<,005$). Veriler dikkatle incelendiğinde camilerin dini inançların oluşumuna etkisi azaldıkça devletin içki, kumar gibi alışkanlıkları yasaklamasını isteyenlerin oranı da azalmakta ve bu oran %16,7'lere kadar düşmektedir.*

E. Rejim Olarak Demokrasi ve Yönetim Şekli Olarak İslam

5.1.Bağımsız değişkenlerden cinsiyet farklılaşması ile "Demokrasi rejimi yönetim şekli olarak İslam'la uzlaşır" sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=20,524$ $P<,001$). Verileri oransal olarak ele aldığımızda erkek öğrencilerin katılım oranı (%52,8) ile kız öğrencilerin katılım oranının farklılığı göze çarpmaktadır (%31,7)

5.2.Bağımsız değişkenlerden ailede ki fert sayısı farklılaşması ile "Demokrasi rejimi yönetim şekli olarak İslam'la uzlaşır" sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=33,267$ $P<,032$). Verileri oransal olarak ele aldığımızda ailede ki fert sayısı arttıkça katılım oranı düşmektedir(fert sayısı üç olanlarda katılım %56,3 iken beş olanlarda %45). Fakat aile fert sayısı beşten fazla olanlarda katılım oranı dikkat çekici bir şekilde yüksek çıkmaktadır (%56,3).

5.3.Dini kuralların yaşamı etkilemesi bağımsız değişkeni ile "Demokrasi rejimi yönetim şekli olarak İslam'la uzlaşır" Sorusuna verilen cevaplar arasında anlamlı bir ilişki vardır($X^2=22,997$ $P<,011$) . Dini kuralların yaşamlarını etkilediğini ve etkilemediğini söyleyenlerde de katılım oranı %47'lerdedir. Burada asıl dikkat çekici olan kararsız oranın yine her iki grupta da %36 civarında olmasıdır. Bu sonuç öğrencilerin demokrasi-din karşılaştırmasında kafa karışıklığı yaşadıklarını gösteriyor. Aynı zamanda demokrasinin ne olduğu ve din ile hangi konularda karşılaştırma yapacakları hakkında bir bilgi sıkıntısı olduğu da düşünülebilir.

IV. Sonuç

İmam Hatip Liseleri Türkiye Cumhuriyeti Devleti Milli Eğitim Sistemi içerisinde yer alan birer devlet okuludurlar. Fakat kuruldukları günden itibaren sürekli olarak varlıkları ve işlevleriyle tartışma konusu olmuş, siyasi çekişmelerde üzerinde çok şey söylenmiş ve her fırsatta kapatılmaya veya en azından yaşam alanı kısıtlanmaya çalışılmıştır. Biz bu çalışmamızda bu okullarda okuyan binlerce öğrencinin din-devlet hakkındaki

* Dini inançlarının oluşmasında cami ve Kur'an Kurslarının etkisinin çok fazla olduğunu söyleyenlerde katılım oranı %51,1 iken bu oran cami ve Kur'an Kurslarının etkisinin olmadığını söyleyenlerde %16,7'dir.

görüşlerini ortaya koymaya çalıştık. Çünkü kanaatimizce sürekli tartışılmalarına rağmen tartışan taraflar bu okullarda okuyan öğrencileri ve onların görüşlerini yeterince tanımıyor ve dikkate almıyorlar.

Araştırma neticesinde elde ettiğimiz sonuçlara göre: 1. Öğrencilerin yarısından biraz fazlası dinin devlet düzenine etkisini onayladıkları görülmektedir. Bu onaylama oranı özellikle sınıf seviyesi artışına paralel olarak artmaktadır. Bu durum bize okulda alınan dini eğitimin öğrencilerin düşüncelerini değiştirdiği ve dinin devlete etkisi ile ilgili olarak olumluya yönlendirdiğini göstermektedir.

2. Ailenin öğrenci üzerindeki etkisi ve baskısı arttıkça öğrencinin dine bakışı değişmekte ve dinin devlet düzenine etki etmesi talebini onaylama oranı düşmektedir.

3. Tek düze ve kurallı olarak dini bilgilerin verildiği yerlerden dini bilgilerini edinenlerde dinin devlet düzenine etkisini onaylama oranı, dini bilgilerini her türlü fikir ve ideolojiye açık yerlerden edinenlere göre daha yüksek çıkmaktadır.

4. Dinin yaşantılarında ve arkadaş seçimlerinde bir etkisi olmadığını söyleyenler de bile dinin devlet düzenine etkisini onaylayanların oranı %35-40 arasında çıkmıştır. Bu durumu açıklayabilecek şey, bölgenin muhafazakar bir yapıya sahip olması ve öğrencilerin farkında olmadan dini değerleri aile ve çevreden geleneksel değerlermiş gibi almaları olabilir.

5. Kız öğrencilerde dinin devlet düzenine etkisini onaylama oranı erkek öğrencilere göre daha yüksektir. Bu kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok okumaları, düşünmeleri ve başarılı olmaları ile ilgili olabilir. Çünkü son yıllarda bu okullardan üniversiteyi kazananların oranlarına bakıldığında kız öğrencilerin daha çok olduğu görülmektedir. Özellikle üniversite hedefi olan bu kız öğrencilerin ileride başlarına gelecek olan türban yasağı ile ilgili şimdiden bir sıkıntı yaşamaları muhtemeldir.

6. Bu okullarda okuyan öğrenciler din-siyaset ilişkisi için olumlu bakmaktadırlar. Ayrıca bu olumlu bakış dinin devlet düzenine olumlu bakıştan çok daha fazladır. Fakat dikkat çeken nokta bu olumlu bakışta ailenin etkisinin de oldukça yüksek oluşudur. Çünkü dinin devlet düzenine etkisi için aile etkisi ve baskısı olumsuz bir rol oynarken bu kez olumlu bir rol oynamaktadır. Bütün bu veriler bize Türkiye’de siyasetin din ve dini söylemden uzak ve mesafeli kalmasının ne kadar zor olduğunu göstermektedir. Zaten Türkiye siyasi tarihi de gösteriyor ki dini söylem kullanan veya söylemlerinde dini argümanlar kullanan parti ve kişiler halktan daha çok rağbet görmüşlerdir.

7. Bu çalışmada yer alan öğrenciler, içki ve kumar gibi kötü alışkanlıkların yasaklanmasını dolayısıyla devletin bu alana müdahalesini yüksek oranda desteklemektedir. Bu oran dinin devlet düzenine etkisini onaylama oranının çok üstündedir. Öyleyse bu kez din dışında bir etken olaya müdahil olmaktadır. Kanaatimizce bu etken, öğrencilerin içki, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklara salt dini açıdan bakmamaları, bunun yanında ahlaki ve sosyal ve belki de ekonomik açıdan bakmalarındır. Kız öğrencilerde yasaklama taraftarının daha yüksek olması da bunu desteklemektedir. Çünkü bu tür kötü alışkanlıklardan –kendisi bizzat kullanmasa ve

yapmasa da- kadınlar etkilenmektedir. Pek çok aile bu sebeplerden dolayı yıkılmakta, medya içki ve kumar yüzünden eşinden şiddet gören kadın haberleriyle dolmaktadır. Dolayısıyla insanlar bu tür kötü alışkanlıkların yasaklanmasını istemeleri dini bir sebep yanında ahlaki, sosyal ve ekonomik sebepler de dayanmaktadır.

8.İslam ve demokrasi karşılaştırmasında öğrencilerin kafa karışıklığı içerisinde olduğu görülmektedir. Çünkü İslam ile demokrasinin uzlaştığını söyleyenlerin oranı %47'ler de iken karasızların oranı %36'lar civarındadır. Buna sebep olarak öğrencilerin demokrasi konusunda bilgi eksikliği içerisinde olmalarını gösterebiliriz. Zira gerek İHL'lerde gerekse diğer eğitim-öğretim kurumlarında demokrasi ve diğer rejim şekilleri müfredatlarda pek yer almamakta, hele hele din ile bu rejimler arasında bir karşılaştırma hiç yapılmamaktadır. Demokrasi sadece "İnkılâp Tarihi ve Vatandaşlık" derslerinin müfredatı içerisinde yer almaktadır. Bu da çok az ve yetersiz kalmaktadır. Dolayısıyla öğrencilerin demokrasi konusunda yeterli bilgiye sahip olabilmeleri için ders dışı okuma yapmaları gerekmektedir. Fakat özellikle ilköğretim beşinci sınıftan itibaren bir sınav maratonuna başlayan ve üniversiteye girinceye kadar diğer öğrencilerle yarışmak zorunda kalan bu öğrencilerin ders dışı okuma yapmalarını zorlaştırmaktadır.

Kaynaklar

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, (1997). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi
- Barbier, M. (1999). *Modern Batı Düşüncesinde Din ve Siyaset*. İstanbul: Kaknüs Yayınları
- Başgil, A.(199). *Din ve Laiklik*. İstanbul: Yağmur Yayınları
- Bolay, S. H. ve TÜRKÖNE, M.(1995). *Din Eğitimi Raporu*. Ankara: Ankara Merkez İHL Öğrencileri ve Mezunları Vakfı Yayınları
- Bozan, İ.(2007). *Devlet İle Toplum arasında Bir Okul: İmam hatip Liseleri, Bir Kurum: Diyanet İşleri Başkanlığı*. İstanbul: TESEV Yayınları,
- Dündar, F.G.(2008). *Çocuklarını İ.H.L.ne Gönderen Anne-Babaların İ.H.L.'ni tercih Nedenleri ve Beklentileri (Yozgat ili Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Ergil, D.(1989). 'Laiklik Üzerine Düşünceler "Türkiye Örneği"'. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 44, 1-48.
- Ertan, F.T.(2007). "Türkiye Cumhuriyeti Anayasalarında Laiklik". Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 39, 409-423
- Fığlalı, E. R.(1997). "Din ve Devlet İlişkileri". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Sayı 38, Cilt: XIII, 581-611
- Toprak, B. Ve ÇARKOĞLU, A.(2006). *Değişen Türkiye'de Din, Toplum ve Siyaset*. İstanbul: TESEV Yayınları
- Toruk, İ. (2011). "Türkiye'de Başörtüsü Sorunu ve Yazılı Medyada Sunumu". Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 30,483-514

- Kahraman, M. (2008). “Avrupa Birliği Ülkelerinde ve Türkiye’de Laiklik”, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (9), 57-77
- Kaymakcan, R, (2006). “Türkiye’de Din Eğitimi Politikaları Üzerine Düşünceler”, Ekev Akademi Dergisi, 10(27) (Bahar 2006), 21-37
- MEB (2011). “*Millî Eğitim İstatistikleri, “Örgün Eğitim, 2010–2011”*”. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Türkiye İstatistik Kurumu
- Türkiye’de Din Eğitimi ve Öğretimi (İHL’nin Kuruluşunun Kırkıncı Kuruluş Yılı Münasebetiyle Tartışmalı İlmî Toplantı),(1993) İslam Medeniyeti Vakfı, İstanbul
- Vergin, N. (1994). “Din ve Devlet ilişkileri: Düşüncenin “Bitmeyen Senfoni”, Türkiye Günlüğü, (Temmuz-Ağustos,)
- Yürük, T. (2005). Cumhuriyet Döneminde Laiklik Çerçevesinde Din Eğitimi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İnternet Kaynakları

- Çekiç, O. (2012). “Dünyada Laiklik”, <http://www.orhancekic.com/makale.asp?id=460>, 02.02.2012
- <http://www.diyaret.gov.tr/turkish/dy/Diyaret-Isleri-Baskanligi-Duyuru-8221.aspx>, 03.02.2012
- <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=HaberYazdir&ArticleID=1038357> 02.02.2012
- <http://bugun.com.tr/kose-yazisi/125167-diyaretin-varlik-nedeni-ve-islevi-makalesi.aspx> 04.02.2012
- <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1113.html> 02.02.2012
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> 12.02.2012
- <http://mevzuat.meb.gov.tr/html/88.html> 15.02.2012
- <http://www.anayasa.gen.tr/1921tek.htm> 15.02.2012
- <http://www.diyaret.gov.tr> 12.02.2012
- <http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0spir> 12.02.2012
- <http://www.atamer.sakarya.edu.tr/inkilaplar.htm> 16.02.2012
- http://www.facebook.com/note.php?note_id=188041874546943&id=103672233019909 20.02.2012